Барлық елдердің пролетарлары, бірігіңдер!

Қазақ университеті

ОРГАН ПАРТКОМА, РЕКТОРАТА И КОМИТЕТА КОМСОМОЛА КАЗАХСКОГО ОРДЕНА ТРУДОВОГО КРАСНОГО ЗНАМЕНИ ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА имени С. М. КИРОВА

6 НОЯБРЯ 1980 года
Четверг
33—34 (1150-1151)
Газета издается с 20 апреля 1948 года.
Цена 2 коп.

С РИТМОМ ОКТЯБРЯ СВЕРЯЯ ШАГ

С. Н. САВИЦКИЙ,
проректор по идейно-воспитательной работе.

Праздник Великого Октября трудящиеся нашей Родины встречают в завершающем году X пятилетки в год подготовки к XXVI съезду КПСС и XV съезду Компартии Казахстана.

Подготовка к 60-летию Казахской ССР и Компартии Казахстана, участие в праздничных торжествах Генерального секретаря ЦК КПСС, Председателя Президиума Верховного Совета СССР тов. Л. И. Брежнева, его выступления перед участниками юбилейного торжества вызвали у трудящихся новый прилив энергии, творческого труда по достойной встрече съезда родной Коммунистической партии.

К празднику Октября коллектив профессоров, преподавателей, сотрудников и студентов университета пришел с немалыми успехами в учебно-воспитательной работе и научной деятельности.

Улучшается учебный процесс, совершенствуется методическая работа. На факультетах и кафедрах составлены и внедряются структурно-логические схемы и технологические карты, подготовлены и читаются новые спецкурсы по важнейшим направлениям современной науки. Повысилась успеваемость студентов. Только в этом году 92,3 процента выпускников университета защитили дипломные работы на «отлично» и «хорошо».

Учебный процесс в университете обеспечивают 106 докторов наук, в том числе 24 академика и члены-корреспонденты АН КазССР, и 535 кандидатов наук.

Учеными университета выполнен значительный объем научных исследований, только по хоздоговорной тематике выполнено работ на 20 млн. рублей, из которых 5 млн. в 1980 г. Экономический эффект от внедрения выполненных за пятилетку 126 научных тем составляет около 11,5 млн. рублей.

В университете проводится большая работа по идейно-политическому воспитанию студентов. Осуществляется разработанная комплексная система коммунистического воспитания студентов, реализация которой позволяет строить воспитательный процесс с учетом интересов студентов, целенаправленно, с выявлением эффективности используемых форм и методов.

Постоянное совершенствование форм и методов идейно-воспитательной работы, повышение роли партийного руководства в воспитательном процессе находит отражение в росте общественно-политической активности студентов университета, их коммунистической сознательности. Укрепляются и развиваются традиции участия наших студентов в конкурсах на лучшую научную работу по общественным наукам, истории ВЛКСМ и международного молодежного движения. В VIII Всесоюзном конкурсе 1980 г. приняли участие 96,5 процентов студентов университета.

Студенты активно участвуют во всех формах общественно-политической практики. По итогам республиканского смотра-конкурса 1980 г. ФОП КазГУ занял I место. Сейчас вторую общественную специальность получают 3500 студентов.

За истекающую пятилетку бойцы ССО университета освоили около 30 млн. рублей капиталовложений, в том числе в 1980 г.—7 млн. 600 тыс. рублей. ССО КазГУ награжден Памятным Красным Знаменем ЦК Компартии Казахстана и Совета Министров КазССР.

Художественная самодеятельность студентов с 1975 г. занимает I место на городском смотре самодеятельности вузов г. Алма-Аты. Коллектив самодеятельности КазГУ выезжал в Венгерскую Народную республику, участвовал в юбилейных праздничных концертах, посвященных 60-летию Казахской ССР и Компартии Казахстана. Танцоры участвовали в церемонии открытия XXII Олимпийских игр в Москве.

Улучшается спортивно-массовая работа. На смотре-конкурсе по развитию высшего спортивного мастерства среди вузов страны университет занимает места среди пяти лучших университетов страны. Выпускница университета Н. Ольхова в составе олимпийской сборной страны по баскетболу второй раз завоевала титул Олимпийской чемпионки.

Признанием успехов коллектива университета в осуществлении главной задачи—подготовки высококвалифицированных специалистов явилось вручение университету Переходящего Красного Знамени ЦК КП Казахстана, Совета Министров КазССР, Казсовпрофа и ЦК ЛКСМ Казахстана (1977, 1979 г.г.) и Переходящего Красного Знамени и диплома I степени Минвуза СССР и ЦК профсоюза работников просвещения, науки и высших учебных заведений за достижение наивысших результатов по итогам социалистического соревнования.

В нашей работе имеется немало недостатков, устранению которых в значительной мере будут способствовать взятые социалистические обязательства по достойной встрече XXVI съезда КПСС и XV съезда Коммунистической партии Казахстана.

Сегодня многотысячный коллектив студентов и сотрудников университета с энтузиазмом трудится над выполнением принятых социалистических обязательств. Праздник Великого Октября — важная веха на этом пути: с ритмом Октября сверяет Казахский государственный университет, как и весь советский народ, свое поступательное движение к коммунизму.

ЖҮРЕКТЕРГЕ ӘН БОЛЫП ТАРАЛҒАН КЕШ

ҚазГУ қалашығының оңтүстік жағына орналасқан номері бесінші жатақхана мерекедегідей безендірілген. Осында бүгін студенттердің алтын күзге арналған кеші өтпек. Жатақхана студенттері шат-шадыман көңілді, енді бірер уақыттан соң басталар кешті тағатсыздана күтуде. Бәрі де қуанышты, бал-бұл жайнаған жүздерінен осынау қоңыр күзге арналған кештің көңілді өтерін айқын сезінгендейсің.

Жатақхана бүгінде әдеттегідей емес, кіре берістен-ақ мерекелік әуен құлаққа келеді. Жадыраған күлкілер, көңіл тербетер музыка жайсаң көңілге қуаныш ұялатады.

Үшінші қабаттағы үлкен де кең зәулім дәліздің қабырғаларына студенттер осы кешке арнап шығарған газеттерін ілген екен. Осынау қабырға газеттерінің арасынан өзінің көркемдік жағынан, мазмұнына қарай бірінші және төртінші курс студенттерінің осы кешке арнайы дайындалып, қолда барды аямай өздерінің бар творчестволық мүмкіндіктерін барынша пайдаланғандығын айқын аңғаруға болады.

Алтын жапырақ! Ия, осынау сөздің түп төркініне үңіле қарасақ, біздің ойымызға ең алдымен жыл бойы атқарылған тынымсыз еңбектің жемісі келер еді. Алтын күз! Бұл дихан қауымының жаз бойы төккен терін қорытындылайтын мезгіл. Бұл алтын астық керуені мезгілі.

Міне, туған республикамыздың еңбеккерлері үстіміздегі жылы тағы да абыройлы міндет биігінен көріне білді. Қазақстандық дихандар Отан қоймасына бір миллиард пұттан астам астық құйып елімізді қуантты. Осынау зор табыс республика еңбеккерлерінің оныншы бесжылдықта осымен төртінші рет көрініп отырған белесі. Осынау мерекелік қуаныштa біздің студенттер қауымының да қосқан үлесі бар. Жыл сайын университет жастары тыңдағы облыстарға көмекке барып, ел ризығы алтын астықты ысырапсыз әрі дер мезгілінде жинап алуға атсалысып жүр. Олар ылғи да Алматыға сеніммен, зор құрмет құшағында, үлкен алғыс аясында оралады.

Бүгінгі осы жатақханада өткелі отырған «Алтын күз» кеші осынау мерекеге арналмақ.

Студенттер қауымы түгел жиналып, орындарына жайғасқан соң, журналистика факультетінің кәсіподақ комитеті председателі Батырхан Садыханов бүгінгі кештің ашылуы жайында хабарлады. Ол өзінің сөзінде факультет студенттерінің биылғы жылы республикамыздың дихандар қауымына көрсеткен көмегі жайында баяндай келіп, қазіргі жаңа оқу жылына олардың зор өрлеу үстінде кірісіп кеткендігі туралы айтып берді.

Бұдан кейін үстіміздегі жылы оза шауып студент атанған бірінші курс жастарымен танысу рәсімі болды. Олардың атынан алғашқы сөзді орта мектепті алтын медальмен бітіріп келіп түскен, болашағынан көп үміт күттіретін жас талант Сейітжанова Жанна сөз алды. Ол өз әңгімесінде жоғарғы курс студенттерін биылғы миллиардқа қосқан зор үлестерімен құттықтап, республикамыз бен Қазақстан Компартиясының 60 жылдығы торқалы тойы қарсаңында өмірдің жаңа арнасы студенттік шақтың алғашқы бороздасын кешкен бірінші курс студенттерінің де ауыл шаруашылығы жұмыстарына барып, ауыл-село еңбеккерлеріне көрсеткен қолғанаттары жайында баяндады.

— Біз гүлденген Қазақстанның әр түкпірінен келіп, бұл күндері осынау сәулетті республикамыздағы студенттер қатарына қосылдық. Әрине, әрқайсымызға да туған жер табиғаты, туған жердің күзі ерекше! Дегенмен биылғы Қазақстан Компартиясының 60 жыл толған торқалы тойында республикамыздың Отан қоймасына миллиард пұт астық тапсырып, Ұлы Октябрь революциясының 63 жылға толу мерекесін толағай табыстармен қарсы алуы, біздің білім ордасының биік шаңырағында студент атануымыз бәрі де, осы бір «Алтын күзде» табысып әр жүрекке ән болып таралып жатқан секілді, — дейді өз сөзінде бірінші курс студенті Ләззат Егебаева.

Мұнан соң бірінші курс студенттерінің шат-шадыман қуаныштарымен құттықтап II курс студенті Үмітхан Алтаева өлең оқып игі тілегін білдірді. Лена Майер мен Виктория Валец өз өнерлерін көрсетіп, кеш соңы көңілді биге ұласты.

Мария МЫҢБАЕВА.

Мәдени хабарлар

* * *

Университет студенттерінен құралған қазақ драма үйірмесі белгілі драматург Қалтай Мұхамеджановтың «Бөлтірік бөрік астында» атты пьесасын сахнаға шығаруға дайындыққа кірісті. Өткен жылы Сәкен Сейфуллиннің «Қызыл сұңқарлар» пьесасын қойып, көпшілік көңілінен шыққан коллектив жаңа еңбектерін көрермендер қауымына март айында ұсынбақ. Пьесаны сахнаға режиссер Ж. Құрманбеков әзірлеуде.

* * *

Жақында филология факультетінде әдебиет үйірмесі мүшелерінің ұйымдастыруымен белгілі совет ақыны А. Твардовскийдің 70 жасқа толуына байланысты әдеби кеш өткізілді. Кеште ақын творчествосына жан-жақты талдаулар жасалып, өлеңдер оқылды.

* * *

М. Әуезов атындағы әдеби бірлестік биылғы оқу жылындағы алғашқы бас қосу кешін өткізді. Кешке ақындар К. Ахметова, И. Айтхожина қатысып, студенттерге өз творчестволары жайлы әңгімелеп берді. Кеште әдеби бірлестіктің жаңа құрамы сайланды. Сондай-ақ студент — ақындар өлеңдерін оқыды.

Әсерлі өткен кешті филология ғылымының кандидаты, доцент С Садырбаев жүргізіп отырды.

ЮНОШИ и ДЕВУШКИ! НАСТОЙЧИВО ОВЛАДЕВАЙТЕ

МӨЛТЕК СЫР

ОКТЯБРЬ ШАПАҒАТЫ БАР ЕЛІМДЕ

..Жыл сайын қоңыр күздің осынау бір ноябрь айында айналайын адамзат біткен қуана, құшақ жайып қарсы алатын ұлы мереке бар, ол — Октябрь мерекесі.

..Ылғида әрқашан, әр жерде өзінің осынау бір балғын балалық шағынан қызық-қызық әңгімелер шертіп отыратын сол қария әлі күнге жадымда. Сосын ғой күнде ертемен анау ауыл сыртындағы биік төмпешік басына шығып, ұзақты күн ой орманын тілгілеп отырар еді де, дана көңілі бала болып ауылға оралатын. Сонда ақ сақалды қария сол бір төбе басында осынау бақытты заман үшін жанын қиған өзінің замандастарын еске алады екен-ау. Арманы асқақ адамзат қазір күн санап сонау асқар биіктерге иек артпақ. Жер бетіндегі ғұмыр ертегісі әрқашан алға қарай жалғана бермек.

...Сонау Смольныйда алып «Аврора» үнінен нұр алып, бар елге шаттық болып таралған қуаныш күлкісі жер бетінде әлі күнге ақ қанат көгершін болып қалықтауда. Сол бір айналайын алып үн, бостандық таңы қиырдағы қазақ даласын да өз шуағымен жылытты. Кешегі байдың жетегінде, қойдың қиыр соңында жүрген атам қазақ бақытты заманды қуана қарсы алып, азаттық таңына асықты. Кермиық дала кемеңгер халқына өзгеше үн қатты. Дала төсі біртіндеп өзгере бастады.

Иә, содан бері де арадан алпыс үш жыл уақыт өтіпті. Уақыт өткен сайын заман өзгерді, ел жаңарды. Өмір өлшемі мәужіреген мыстан уақыттың қалтыраған сараң саусағында емес, ер азаматтың еңбеккер еселі қолында өзгерді.

Кешегі құс ұшса, қанаты талған қазақ даласы бұл күнде ұлы істің арнасына, ырыстың қоймасына айналды. Кешегі көшпенділердің мекені ғарышкерлер жолына ұласты.

...Бір сәт айналаңа жіті көзбен көз тастасаң, ұшы-қиырсыз алтын аймақ — Қазақстан даласын көрер едің. Сонда дастархан көркі, ел байлығы ақбидайлы алқапта күн ұзын еңбек көрігін қыздырған комбайндар үні естілер еді құлаққа. Мұнайлы Маңғыстау маржандарын, Оңтүстіктің ақшағала ақ мақта алқабын, Көкшенің көрікті өңірін, Қарағанды көмірін көрер едің. Ақтылы қой өргізіп, елу миллионға иек артқан қой шаруашылығы. Иә, бүгінгі Қазақстан осындай алып өлке, он бес шоғырдың бірі.

...Жанарымда сол бір сәт. Қызыл жұлдыз жайлы қызық-қызық әңгіме шертетін сол қарияның бақытты ұрпақтары екенбіз-ау бәріміз де деймін.

Ендеше бәріңе де айтар бір тілек — Октябрь мерекесі құтты болсын, деген ақ тілек болмақ.

...Ақ қанатты ақ көгершін әрқашан алыстарға самғай берсін!

Бақыт ДОСЫМОВ.

ҚҰРМЕТ ИЕСІ

Соңғы жылдары Сібір өзендерін бұру арқылы Қазақстан мен Орта Азияны суландыру, табиғат ресурстарын тиімді пайдалану күн тәртібіне жиі қойылып жүр.

Гидрология ғылымы саласындағы ғалымдарды да алаңдатып, толғандырған осыбір проблемалық мәселе еді. Ғалымдар алдында Сібір өзендерін Қазақстан мен Орта Азиядағы Теғіс, Шардара, Түйемойын су қоймаларына каналдар арқылы жеткізу міндеті тұрды. Айтар ауызға оңай болғанымен мұның өзі ғылыми жобалаудың дәлдігін қажет ететін күрделі іс болатын.

Осынау бүкіл халықтық маңызы зор игілікті істі шешуге өзіндік сүбелі үлесін қосып, бұл жөніндегі комплексті ғылыми-зерттеу жұмысын жүргізгендердің бірі осы ғалым Абай Тұрсынов еді. Ол өзен суларын тиісті су қоймаларына бөгеттер мен насостардың жәрдемі арқылы бұру жөнінде келелі пікірлер мен тың тұжырымдар айтты.

Ғылыми жетістік! Ойланып қарап отырса, осынау татымды табыстарға Абай Тұрсыновтың қолы оңайлықпен жетпеген екен. Талай жылдар бойына тынымсыз еңбек етіп, тер төкті.

1956 жылы Москва Су шаруашылығы инженерлері институтын тәмамдағаннан кейін Красноярск ГЭС-інің құрылысында шебер, прораб, учаске бастығы болып әртүрлі қызметтер атқарды. Абайдың ғылымға деген құштарлығы осы жерден басталды. Ақыры ол М. И. Калинин атындағы Ленин орденді Ленинград политехникалық институты гидравлика кафедрасының жанындағы аспирантураға оқуға түсті. Оны бітіргеннен кейін институттың гидравлика кафедрасында қызмет ете жүріп, профессор Р. Р. Чугаеваның жетекшілік етуімен кандидаттық диссертация қорғады. Ал, 1970 жылы докторлық диссертациясын сәтті қорғап шыққан А. Ә. Тұрсыновқа Бүкілодақтық жоғары аттестациялық комиссияның шешімі бойынша гидравлика кафедрасының профессоры деген ғылыми атақ берілді.

Қазіргі кезде техника ғылымдарының докторы, профессор А. Ә. Тұрсынов университеттің география факультеті құрылық гидрологиясы кафедрасының меңгерушісі, болашақ жас мамандардың қадірменді ұстазы. Алпыстан астам ғылыми жұмыстың авторы, тәжірибелі ғалым қолынан осы мерзім ішінде көптеген жұртшылыққа танымалы мамандар түлеп ұшты. Оның жетекшілік етуімен кандидаттық диссертация қорғалды. Әбекеңнің үздік шәкірттерінің бірі А. Д. Гиргидов үстіміздегі жылы докторлық диссертациясын қорғап, Ленинград политехникалық институты гидравлика кафедрасының профессоры болып еңбек етуде.

Профессор А. Ә. Тұрсыновтың жүргізген ғылыми зерттеулері еліміздегі құрылысы кеңінен қанат жайған жоғары ағысты су жүйелерін жобалау ісімен тығыз байланысты. Кезінде бұл ғылыми жұмыстар нақтылы Сібірдегі Колымск, Вилюйск, Дағыстандағы Черкиск, Миатлинск, Тәжікстандағы Нурек ГЭС-терінде қолданылып, жемісті нәтижелерге қол жеткізді.

Абай Әбдірахманұлы Тұрсынов 1978 жылы СССР Су шаруашылығы министрлігі жұмысшылар группасының құрамымен бірге Америка Құрама Штаттарында болып, ондағы ғалымдармен бірлесіп зерттеу жұмыстарын жүргізді. «Сөйтіп, «Ірі су каналдарын жобалау» атты аналитикалық шолу кітапты шығаруға атсалысты.

КПСС мүшесі, абыройлы қызмет иесі А. Ә. Тұрсынов факультет партбюросының мүшесі, ғылым жөніндегі факультет деканының орынбасары.

Елеусіз **МҰРАТОВ.**

Ғылымның қия жолында

Ғалым болайын деп кім ойлаған. Осынау бүкіл өміріңді биік мақсат жолында сарп етіп, ғұмырыңның басты формуласын «ізденіс» атты асыл сөзбен белгілеп, бар уақытыңды ғылымға арнау екінің бірінің қолынан келе бермесі анық.

Қордайдың жазығында талдан ат қиып мініп, шапқылап жүрген қара домалақ бала Алматыдай әсем астанада оқып білім алып, ғылым қуамын деп ойлады ма екен? Тіпті сол кезде біреулер көрегендік жасап, Жұмаділдің болашағын айтып берсе, «ұлың ғалым болады» дегенге өзге түгіл ата-анасы сенбес еді. Мектепте жүргенде озат оқушылар сапынан қалмағанымен, дара шығып көзге көрінген емес. Тек, осынау қақ-соқпен ісі жоқ, ұяң баланың математика сабағында көзі ерекше ұшқынданып, батылданып кететін. Мұғаліммен жарыса есеп шығарып, кейде түрлі сұрақтар қойып састырып-ақ жіберетін.

1966 жылы онжылдықты ойдағыдай аяқтасымен өзгелер құсап «пәлен болам, түген боламын» деп даурықпастан астанадағы политехникалық институтына тартып кетті. Жолы болып, сол жылы-ақ оқуға қабылданды.

Студенттік өмірдің толқынын тосырқай қабылдаған ауыл баласы біраз уақыт көндіге алмай жүрді. Бірақ, табиғатынан тұрақты жігіт көп ұзамай-ақ берілген тапсырмаларды мұқият орындауға, өз бетімен көп ізденуге төселіп алды. Алматыға келісімен алдынан жаңа бір таңғажайып өмір баспалдағы кезіккендей болды. Орталық кітапханадағы сансыз оқулықтар оның «көзін тұндырып, басын айналдырып алды». Кейде, сөредегі барлық кітаптарды оқып шықпай көңілі көншімейтін сияқты көрінетін. Сондықтан ба, лекциядан шығысымен қара портфелін көтеріп, кітапханаға тартатын. Кейде өзге жұмыстармен айналысып, кітапханаға бара алмаса, сол күнін алаңдаумен өткізетін. Студент құрдастары әзілдеп:

Жұмаділ кітапханаға бармаса,
Ол күнгі ісі далбаса —

деп күлісетін.

Үлкен ізденістен, тиянақты, мол білім алып шыққан бес жылға Жұмаділ ғұмыр бойы қарыздар. Осы бес жыл ішінде Жұмаділ өзінің «өмірлік траекториясын» толық белгілеген сияқты. Институтты қызыл дипломмен бітіріп, С. М. Киров атындағы Қазақтың мемлекеттік университетінің қолданбалы механика факультетіне ғылыми зерттеуші болып қызметке орналасты. Ғылым мұхитының толқыған тасқыны Жұмаділді өз тұңғиығына тез тартып әкетті. Екі жылдан соң аспирантураға түсіп, тұрақты бір бағыттағы ғылыми жұмыспен айналыса бастады.

Осы уақытқа дейін механика ғылымында «жоғарғы класты, жоғарғы ретті Ассур топтарын» зерттеудің графиктік әдістері ғана белгілі болып келген еді. Ассур топтарын (яғни механизмнің жетекші бөлігін алып тастаған кезде пайда болатын механизмдік звено) және кинематикалық жұптардың пайда болуын академик И. И. Артоболевский зерттеген еді.

Академик Ө. А. Жолдасбеков бастаған ғалымдар тобы қолданбалы механика және машиналар механикасы лабораториясында Ассур топтарын зерттеудің жаңа әдістері және оларды қолдану туралы ғылыми жұмыстар жүргізді. Ассур топтарының кинематикасын, кинетостатикасын және синтезін зерттеу қолға алынды. Осы топта зерттеу жүргізген Жұмаділ академик Жолдасбековтың жетекшілігімен «Жоғарғы класты механизмдік аналитикалық кинематикасы» деген тақырыпта 1977 жылы кандидаттық диссертациясын ойдағыдай қорғап шықты. Жұмаділдің бұл еңбегі техника ғылымы саласына қосылған өзінше үлес болды. Кинематикада Ассур топтарының жұмыс істеу нүктелерінің траекториясы, жылдамдығы және үдеуі анықталды. Осыған сүйене отырып жас ғалым Ассур топтарының структуралық формулаларын алды. Осы формулалар бойынша бір контурлы және бірнеше контурлы Ассур топтарының барлық түрлерін алуға болатындығын дәлелдеп шықты.

Осы уақытқа дейін халық шаруашылығында академик Артоболевскийдің топтауы бойынша екінші және үшінші класты механизмдер қолданылып келеді. Ал жоғары класты механизмдердің жұмыс істеу мүмкіншілігі бұл екі топқа қарағанда аса жоғары. Ғалымдар тобы жоғары класты механизмдерді манипулятор, роботтарда қолдануға болатындығын біле отырып, жоғарғы класты механизмдердің зерттеу әдісі жоқ болғандықтан тежеліп келді. Осындай тығырықтан шығу жолында жүргізілген үлкен зерттеуде Жұмаділ еңбегі қомақты орын алады.

Отыз жасында техника ғылымының кандидаты атанған ол осы саладағы зерттеу жұмысын одан әрі жалғастырып «Аналитикалық кинетостатика» және «Аналитикалық синтез» деген тақырыптарда ғылыми жұмыстар жазып шықты. Бұл еңбектерде көрсетілген әдістерді пайдаланып жүк көтергіш кран, жүк тиегіш, өздігінен жүретін машиналар механизмін жасап шығаруға болатын болды.

Адам өмірінде қуанышты да ұмытылмас, қимас, бақытты шақтары көп қой. Жұмаділдің Англияда дүние жүзілік ғылыми конгресте баяндама жасағаны өмірінің ең бір қымбатты шақтарының бірі десе де болғандай. Күні кешегі талдан ат қиып мініп, шапқылап жүрген қара бала бүкіл дүние жүзі ғалымдары алдында қасқайып тұрып өз еңбегінің нәтижесін сарапқа салып тұр. Неткен бақытты сәт! ГДР-да өткен ғылыми конгреске қатысуы да оның ғылым жолындағы ізденісін арттыра түсті.

...Лабораториядан кештеу шыққан ол күзгі Алматының көрінісін тамашалап Виноградов көшесіндегі аялдамаға қарай беттеді. Сүйкімді қара торы жүзінен шаршағандық пен шектен тыс қуаныш лебі білінеді. Көшелері самалдай жарқыраған Алматы түні неткен сұлу! Жұмаділдің бүгінгі қуанышына ортақтасқандай баяу самал жел бетінен аймалайды. Қызықты ойлар жетегіне түсіп кеткен ол аялдамадан әудем жер өтіп кеткенін бір-ақ білді. Өзіне-өзі жымиып күлді де, қолын бір сілтеп жаяу кетті. Көкірегін кернеген қуаныш үйге қарай алып ұшып келе жатқандай. Бүгінгі күн Жұмаділ өміріндегі ұмытылмас күндер қатарына енді. Қазақстан ЛКСМ Орталық Комитетінің бюросы, Қазақстан ЛКСМ Орталық Комитетінің ғылым-техника саласындағы Қазақстан Ленин комсомолы сыйлықтары жөніндегі комиссияның ұсынысы бойынша бір топ ғалымдармен бірге Жұмаділ Байкөншековке Қазақстан Ленин комсомолы сыйлығын беруге қаулы қабылдапты. Бүгін, міне, ол Қазақстан Ленин Комсомолы сыйлығының лауреаты! Советтік заманның салты — адам еңбегінің бақыты деген осы да!

Ғылымның қия жолында әр адымыңды нық басып, тайсалмай білім шыңына өрлей бер, Жұмаділ! — демекпіз біз оған шаттық сезіммен.

Алтынбек СӘРСЕНБАЕВ,
«Қазақ университеті» газетінің арнаулы тілшісі.

БІЛІМ—БАСТЫ МАҚСАТ

КПСС Орталық Комитеті мен СССР Министрлер Советінің «Жоғарғы оқу орындары жанынан дайындық бөлімдерін ұйымдастыру туралы» 1969 жылғы қаулысы еліміздегі жоғары оқу орындарындағы оқу-методикалық тәрбие жұмыстарының сапасын арттыру жолында үлкен бетбұрыс болды.

Партиямыздың осы қаулысына байланысты Қазақстанның көптеген жоғары оқу орындарының жанынан дайындық бөлімдері ашылды. Соның бірі — 1969—1970 оқу жылында өз жұмысын бастаған С. М. Киров атындағы Еңбек Қызыл Ту орденді Қазақ мемлекеттік университеті жанындағы дайындық бөлімі.

Дайындық бөлімі алғаш жұмыс істей бастаған кезде оның пайдасын біле бермейтін кейбір жастарға түсіндіруге, үгіт жұмыстарын жүргізуге тура келді. Ал, қазір дайындық бөлімінде оқуға талап етушілердің қатары өсуіне байланысты ең талапты деген жұмысшы, колхозшы жастарды іріктеп алуға мәжбүр болып отырмыз. Еңбек майданында шыныққан өмірлік тәжірибесі бар жастарды таңдап алудың болашақта студенттердің білім алу сапасын арттыруға да зор әсері тиері сөзсіз. Тыңдаушыларды іріктеу ісіне университеттің тәжірибелі педагогтары қатысады. Дайындық бөлімі арқылы университет қабырғасына 2 мыңға жуық өндірістің, колхоз-совхоздардың алдыңғы қатарлы жұмысшылары, Совет Армиясы қатарында қызмет етіп қайтқан жастар студент атанып-ты. Олар қоғамдық жұмыстарды белсене жүргізе алатын, университет коллективіне оқу-тәрбие процесіне жақсарту мақсатында өз үлестерін қоса алатын талапты жастар. Көпшілігі оқу группаларының озаттары, комсомол комитетінің мүшелері, студенттер арасында ұйымдастыру жұмыстарының ұйтқылары.

Университет ректораты, партия ұйымы, комсомол комитеті және дайындық бөлімі деканаты жылдағы тыңдаушылар қабылдау жұмысына ерекше қамқорлықпен қарайды. Дайындық бөліміне орта білімді, жасы 34-ке дейінгі, кемінде бір жылдық еңбек стажы бар алдыңғы қатарлы жұмысшы, колхозшы, әскери борышын өтеп қайтқан жастар қабылданады.

Жастарды іріктеу мен дайындық бөліміне жолдама беру ісімен әскери бөлімдер командирлері, СССР ДОСААФ, совхоз, колхоз, шаруашылықаралық, өндірістік бірлестіктер, құрылыс, транспорт, байланыс ұйымдары жетекшілері айналысады.

Дайындық бөлімі тыңдаушыларға сапалы білім берумен қатар үлкен тәрбие мектебі де. Дайындық бөлімі партия, комсомол және кәсіподақ комитетінің тікелей басшылығымен тыңдаушылардың қоғамдық-саяси белсенділігін арттыру мақсатында көптеген жұмыстар атқарады.

Қазақ мемлекеттік университеті жанындағы дайындық бөлімінің қызмет саласы уақыт өткен сайын ауқымын кеңге жайып, коммунизмнің жас құрылысшыларын тәрбиелеу мақсатындағы үлгілі ортаға айналып келеді.

Т. СРАЙЫЛҰЛЫ,
С. М. Киров атындағы Еңбек Қызыл Ту орденді Қазақ мемлекеттік университеті жанындағы дайындық бөлімінің меңгерушісі, доцент.

ЗНАНИЯМИ, КУЛЬТУРОЙ, ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМ МАСТЕРСТВОМ!

(Из Призывов ЦК КПСС).

Гости КазГУ

Звучат традиционные семь ударов гонга — началось еще одно заседание «Общества Семи муз».

24 октября 1980 г. Первая встреча с театром им. Вахтангова—Юлией Борисовой, Михаилом Ульяновым, Юрием Яковлевым, Василием Лановым, Людмилой Максаковой, Владимиром Этушем, Владимиром Шлезингером и др.

28 октября. Творческий вечер народного артиста СССР, лауреата Ленинской премии М. А. Ульянова с участием Ю. Борисовой.

30 октября. Встреча с молодыми актерами театра им. Вахтангова, Андреем Ярославцевым, Владимиром Вихровым, Ириной Дымченко, Анатолием Меньшиковым, Андреем Зарецким, Андреем Торховым, Сергеем Мартьяновым, Сергеем Маковицким.

31 октября. Творческий вечер народного артиста СССР, лауреата государственных премий СССР и РСФСР Ю. В. Яковлева с участием проф. В. Г. Шлезингера, Э. П. Шашковой.

1 ноября. Артисты театра им. Вахтангова в гостях у студентов и преподавателей химфака КазГУ (Елена Гергиенко, Михаил Семаков, комсорг Андрей Ярославцев и другие).

Пять встреч за неделю! Это и много, и совсем мало. Все встречи с москвичами проходили, что называется, на высшем уровне, в исключительно сердечной обстановке, говоря языком театра, при аншлагах.

Без преувеличения сказать, в эти октябрьские дни Казахский университет, студенты, активисты «Семи муз» жили главным событием культурной жизни столицы — гастролями вахтанговцев. Почти на всех спектаклях мы встречали знакомые лица студентов (нас, может быть, было мало в театральных залах). На встречах в КазГУ с гостями завязывались дружеские разговоры, им задавали невероятное количество вопросов, разных и умных.

В эти дни я буквально не узнавал моих друзей студентов. Их лица светились радостью и счастьем. Все это подчеркивало великую силу искусства.

Театр — волшебный мир.
Искусство — праздник.

Бахтажар МЕКИШЕВ,
руководитель «Общества Семи муз», член Союза журналистов СССР.

ВАХТАНГОВЦАМ

Хранящий ревниво и свято
Традицию: «Зритель — мой брат!»
В старинной оправе Арбата
Смеется и плачет театр.
В печальном лесу кипарисовом
Как страшен и ненарочит,
Как траурен голос Борисовой,
Хотя она просто молчит!
И помнятся дни-веретеньки:
Поднявшись, как в бурю листва,
На встречу с Ульяновым-Стенькой
Валом повалила Москва.

В нем силищи столько гуманной
И столько мятежной души,
Что вмиг своего атамана
Признал бы Василий Шукшин.
Прекрасно, что зал обмирает,
Платки прижимая к губам,
Прекрасно, что зритель не знает
Всех терний, доставшихся вам.
Удачи, вам многой-премногой,
Пусть блещет огнями ваш дом,
Идите своею дорогой
Вахтанговским трудным путем.

Б. ДЖИЛКИБАЕВ,
доцент.

Повышать мастерство педагогов

Х. К. АРГЫНОВ,
ректор ИПМ, профессор.

В КазГУ в 1974 году был создан Институт педагогического мастерства (ИПМ) для повышения профессионального уровня преподавателей, аспирантов и сотрудников университета, занятых в учебном процессе его кафедр. За указанный срок, работая на общественных началах, ИПМ без отрыва от производства повысил педагогическое мастерство 250 специалистов университета.

Учебный процесс Института в настоящее время рассчитан на один год. Занятия проходят в течение двух семестров по пятницам. Слушателям читаются курсы лекций и проводятся семинарские занятия по таким предметам как основы психологии и педагогики высшей школы, науковедение, технические средства обучения, общая и частные методики преподавания в высшей школе. Этими предметами закладывается фундамент тех знаний, которые необходимы современному педагогу ВУЗа. Кроме того, ряд лекций посвящен вопросам коммунистического воспитания студентов, учету идеологических факторов в учебном процессе, актуальным проблемам общественных наук. Занятия в Институте проводят ведущие специалисты университета по указанной тематике. Особенно необходимо отметить деятельное участие в работе ИПМ таких высококвалифицированных лекторов, как профессоров Рахматуллина К. Х. и Турсынбаева А. Б., доцентов Поцелуйко В. А., Коженковой З. П., Мусурманова З. М., Брянова В. А. и других. Большой вклад в работу Института вносит коллектив кафедры педагогики и психологии КазГУ, сотрудники которой выполняют большой объем лекционной и организаторской работы.

Необходимо особо отметить большое внимание к работе ИПМ со стороны ректората и парткома университета. Ректор КазГУ имени С. М. Кирова, академик АН КазССР У. А. Джолдасбеков был инициатором организации Института в 1974 г. и на протяжении шести лет его существования находится в курсе всех дел и проблем Института.

За годы существования ИПМ выработались определенные традиции в его работе. Они заключаются в непрерывном совершенствовании учебного процесса в Институте, в поиске наиболее эффективных форм его осуществления. Руководство ИПМ старается обеспечить насыщенность учебного процесса необходимыми современному преподавателю знаниями, стремится удалить из учебных программ и лекционных курсов второстепенный, маловажный материал.

Новый, 1980—1981 учебный год будет особым для Института педагогического мастерства. Его слушателями, кроме 64 сотрудников университета, станут 70 преподавателей 6 ВУЗов г. Алма-Аты.

Данное обстоятельство налагает особую ответственность на руководство и лекторов Института в проведении занятий нового учебного года. Необходимо оперативно решить все вопросы организации учебного процесса, учесть увеличение и специфику вновь принятого контингента слушателей. Должна быть продолжена работа по улучшению посещаемости занятий, по повышению качества проводимых лекций и семинаров.

На снимке: М. Ульянов в «Обществе Семи муз».

ВСТРЕЧА С МИХАИЛОМ УЛЬЯНОВЫМ

Встреча с артистом вахтанговского театра, конечно, волнует, а особенно с народным артистом СССР, лауреатом Ленинской премии Михаилом Ульяновым.

— Что такое театр? Театр — это наш дом, где мы делим свои радости и печали. Отсюда мы уходим в кино, на радио и телевидение. Но возвращаемся всегда только сюда. Как сказал известный французский актер Луи де Фюнес—«Театр — гамма, без которой не может существовать музыка». Я же хочу добавить, что театр — это прекрасная школа. Здесь всегда нужно быть в форме и тем более нельзя опоздать на спектакль. В театре все личное должно забываться. И потому, когда актер выходит на сцену и остается один на один со зрителями, он должен думать только о своей роли, и ни о чем другом.

Да, было время, когда говорили, будто бы театр — это отживающий вид искусства, утверждая, что его заменит телевидение. Сейчас этот процесс особенно ярко наблюдается за рубежом. Например, я помню блистающие своим великолепием и богатством театры Италии и Франции, где зрителей в зале можно было пересчитать по пальцам. Но в нашей стране театр — это что-то особенное. Его авторитет несомненно вырос. И, по моему, одна из главных причин этого — желание зрителя соприкоснуться с живым, подлинным искусством, остаться наедине со своими мыслями и думами, что в наш век скоростей часто не удается.

— Михаил Александрович, а как вы относитесь к популярности?

— Ну, это вещь трудная. Она ко многому обязывает, держит в постоянном напряжении. Уж если ты заслуженный артист и известный, то должен и играть на данном уровне. Есть и еще одна сторона популярности. И она выражается не в том, что молодежь носит сумки с фотографиями артистов. Нет. Только, когда артист выражает думы, мысли, стремления людей, является их представителем, вот тогда можно сказать, что он достиг вершин популярности.

— А что вы считаете трудным в профессии актера?

— Для артиста и театра и кино, самое страшное, это когда рядом плохие коллеги и режиссер. От твоего окружения зависит во многом и твоя игра. Своими лучшими партнерами я считаю таких великих художников, как И. Смоктуновского, Ю. Борисову, Ю. Яковлева, Е. Леонова, В. Ланового и многих других. И еще. Можно долго исполнять одну и ту же роль, а так и не понять своего героя. Как сказал итальянец Росси: «Как играть Ромео, я понял в семьдесят лет, а играть его нужно было в семнадцать».

— Вы выбираете роли?

— Нет. Во всех случаях нужно понять своего героя. И постараться показать свои принципы и взгляды через него.

— Михаил Александрович, творчество каких драматургов вы считаете интересным?

— Ну это, конечно, Гельман и Вампилов. Это самые популярные имена драматургов среди режиссеров. Я и сам думаю поставить пьесу Вампилова «Утиная охота». Интересен своим новшеством и своеобразием режиссер Андрей Тарковский. Хотел бы сняться в какой-нибудь его картине. Хотя поговаривают, что у него характер не ахти.

— Расскажите, пожалуйста, о вашей последней работе в театре?

— Когда я впервые прочел сценарий пьесы «День-деньской», признаюсь, ни сама пьеса, ни тем более моя роль, директора крупного завода, мне не понравились. В то время я был на гастролях в Ялте. По утрам уходил на пляж и упорно старался понять образ, вникнуть в него. И только случай мне помог. Однажды я встретился с директором автобазы. И вот через его характер, образ, поступки я смог понять личность своего героя.

— Почему, на ваш взгляд, пьеса «День-деньской» вызвала такие разные суждения?

— Во-первых, сама тема — производственная, где нет любви, убийств и прочих изюминок. Да и нестандартность положительного героя. Внешне чем-то неприятного: гнусавого, медлительного, но на самом деле умного и мужественного.

— Расскажите, пожалуйста, о вашем пути в кино?

— Я не буду распространяться о том, что якобы театром я заболел с пеленок. Нет. Сам я из Омской области. Рос, как и все мальчишки, ни чем от других не отличался. Да и некогда о театрах и кино думать было. Тогда война шла. В 1944 году приехал к нам на гастроли Волжский театр, при котором была организована студия, одним из членов которой я стал. Кончив Омскую студию с таким «багажом» знаний, я отправился в Москву. При поступлении провалился во МХАТе и Малом театре. Наконец, после долгих исканий был принят в Вахтанговский театр, где и работаю вот уже тридцать лет.

— Михаил Александрович, что дают вам встречи со зрителями, с людьми?

— Конечно, очень многое. Это необходимо для работы. Был у меня такой занимательный случай. Вызывают меня однажды из Москвы в какой-то колхоз. Я поехал. А там меня избрали, оказывается, почетным колхозником. Я никак не пойму, в чем дело. А было все так. Молодой боевой парень — председатель принял в свои руки обедневший, разоренный колхоз. И начал не с его благоустройства, а с награждения колхозников грамотами и подарками. И между делом стал присваивать звание почетного колхозника то директору автобазы, то начальнику УРСа, то заведующей магазином. А те в знак благодарности снабжением его колхоза занялись. Теперь его колхоз один из лучших в области. Вот такие интересные люди есть.

— Расскажите, пожалуйста, немного о вашей работе над ролью Жукова?

— Ну, к сожалению, я не смог встретиться с маршалом Жуковым, хотя возможность и была. Я считаю, что образу его, созданному мною на экране, чего-то не достает. Наверное, человечности. Да, это сильный, умный полководец, всегда в движении, всегда на передовой. Но как о человеке — там сказано мало. И вот тут-то переживал очень Константин Симонов, близко с ним знакомый. Помню, он делился со мной планами создания романа-эпопеи с центром повествования — маршалом Жуковым. Но, к сожалению, осуществить это он не смог. Я считаю, что образ Жукова до сих пор не развернут во всей его широте и глубине. Надеюсь, что молодые режиссеры когда-нибудь возьмутся за эту интересную тему.

— А чем вы занимаетесь в свободное время?

— Если честно, то как такового свободного времени нет. Есть дочь, ей 21 год. Но разве в таком возрасте можно заниматься воспитанием?!!

— Михаил Александрович Ульянов в перерывах между ответами читал и читал блестящие рассказы В. Шукшина, вместе со своими партнерами исполнял сцены из спектаклей «Варшавская мелодия» и «День-деньской».

Эта встреча с театром надолго запомнится зрителям.

Ольга ИВАШИННИКОВА,
наш спец. корр.

Көпір

ӘҢГІМЕ

«Қайрақты» совхозы қашан да суға жарып көрген емес еді. Жоғары жақтағылар: «Жоңышқаның жоспары неге орындалмады? Жүгеріліктің түсімі неге төмен?» — деп қыса қалса, бұл жақтағылар: «Су жоқ. Өлеміз бе?!», — деп ауыздарын қу шөппен сүртіп, көкке қарап отыра беруден тайынбайтын.

Қайрақтылардың осы тақылеттес күңкілдерін естіп қойды ма, әйтеуір бір көктемде ауыл ортасынан жыламсырай ағып жататын Жыланды өзені ернеуінен аса тасып кеп берсін.

Мұны алғаш байқаған Аудaнбек тракторшы болды. Әлдеқандай алып тосын гүрілден шошып оянған ол, ауызғы үйдің табалдырығына аттай бере аңырайған қалпы состиып тұрып қалды. Шарбағының соң жағы Жыландыға төніп жататын. Соның біраз жерін тасқын жұлып әкеткен бе-ау... «Е, шіркін, сен де тасыдың-ау әйтеуір...» — деп күбірледі ол. Жыландының әйтеуір бір тасуы міндеттідей.

Әншейінде сылдырап ағып жататын өзен бүгін қаһарына мініп алыпты. «Мені сылтау етіп жоспарларыңды орындамай жүрсіңдер ғой, ә», — деп жайбарақат жатқан қайрақтылықтарға ашуланған секілді. Етегі жайылып талай шарбақты жұлып, талай үйлердің аулаларына дейін өңмендеп барыпты.

Ауданбектің соңын ала оянғандар да ауыздарын ашып, Жыландыға қарады да қалды.

Қызық таңғы сегізден басталды. Оң жағаға жиылған қалың топ арасынан үш-төрт бала суырылып шықты:

— Қалай болғанда да арғы бетке өтеміз! Мектепке бармай қалсақ мұғалімдер ұрсады...

Жұрт араның ұясындай гу ете қалды.

— Ей, ертерек өлуге асығып жүрсіңдер ме, түге, өтеміз дегендерің қай сасқандарың?!

Балалар аңтарылып қалды.

Күн тас төбеге тырмысып қалғанда мектеп директорының бұйрығы да жетті. «Күтпеген жерден Жыланды өзенінің тасуына байланысты Қайрақты сегізжылдық мектебі уақытша жабылады. Төменгі класс оқушыларына сабақ жоқ. Ал жоғары класс оқушылары ауыл ортасындағы Тақиятөбеде оқуларын жалғастыра береді. Күні. Айы. Жылы. Мектеп директорының қолы. Мөр».

Осыдан кейін ғана гүрілдеген тасқын үстемдік алды.

Мектеп емес, аңырайған ашық далада сабақ оқығанның өзі қызық. Күнде таңертең бір-бір дәптерлерін қолтықтаған оқушылар Тақиятөбенің басына жиналады. Олардың соңын ала Төлеу мұғалім келеді. Келеді де қолтығына қысқан көк дәптерін жерге қойып, қолына қос тас алады. Қос тас алады да, оны бір-біріне соғады. Тоқ-тоқ... Бұл «ішке кіруге қоңырау болды», — деген белгі. Оқушылар жерге жапырласа отырып жатады.

— Әй, Пәленшеев, тасқа отыр, әйтпесе сыз өтіп кетеді... Түгеншеев, сенің құлағың кереқ бе, нағып жерде отырсың? — деп Төлеу мұғалім анда-санда ескерту жасайды.

Сабаққа кешігіп келгендер болса:

— Қай кластансың? — деп сұрап алады.

— Жетінші.

— Онда ана тұстағы тасқа барып отыр... Көрмеймісің, мұнда сегізінші кластар ғой...

Сәлден соң қос тас тағы да тоқылдайды: «Үзіліс!» Балалар қыр-қырға жүгіріп, бәйшешек теріп кетеді. Бұл кезде Төлеу жаңадан келген мұғалімге сабаққа келген оқушылардың тізімін тапсырып жатады.

Арада екі күн өткенде тағы бір бұйрық шықты. «Жағдайды ескере келіп, далада сабақ өткізуді тоқтатуға бұйрық беремін. Күні. Айы. Жылы. Мектеп директорының қолы. Мөр».

Тракторлар Жыландыдан өте алмағандықтан көктемгі егіс науқаны да кейінге қалдырылды. Совхоз жұмысшыларының құдайы берді де қалды, бәрі жекеменшік тірліктеріне бел шешіп кірісіп кетті.

Бәрі жылдағыша тып-тыныш қалар ма еді, қайтер еді...

Бірақ мерзімінен кеш егілген бидай сыр беріп қойды. Жылда егіндіктен там-тұмдап шамалы бидай бастырылатын. Соның шамалы бөлігін «Қайрақты» совхозы мемлекетке өткізіп, қара-а-п отырар еді.

Бұл жылы қайрақтылықтардың қолдары сол шамалы бидайдың өзіне де жетпей қалды.

Аудан бәрін де бағып отыр екен. Астық ору науқаны аяқталғасын совхоз директорын шақырып алып, қатаң сөгіс арқалатты да жіберді.

Ақыры совхоз орталығындағы бөлімше меңгерушісі Айдаболдың шыдамы таусылды. «Әй, құрысын... бұйткен тірліктің!.. Қашанғы бір уыс боп отыра береміз. қимылдамасақ болмас...» деп атына қонды. Атына қонды да совхоздың барлық үйін аралап шықты. Жұрттың бәрі де осы бір бастаманы күтіп-ақ отыр екен, Айдаболды жапырласа қолдап, бірі кесіп дайындап қойған терегін, бірі шегесін, енді біреулері тақтайын сүйретіп, шыға келді.

Содан қым-қиғаш тірлік басталып кетті.

Жұрт өздері істеген нәрсені олай қарады, бұлай қарады. Әрі-бері өтіп байқады. Кәдімгі қарапайым ағаш көпір. «Бұған да шүкіршілік! — десті бәрі, — енді су таси қалса, оқушылар қиналмай-ақ өте беретін болады. Ал тракторлар су тасымай тұрып арғы жағаға өткізіліп қойылады. Су таси қалса тракторлар сонда тұра береді де, жұмысшылар осы көпір арқылы қатынайды... Айдабол бастықтың басы да бас-ақ екен!.. Әйтпесе оны бастық қоя ма, тәйірі...».

Көпірді ашудың салтанатты рәсімі болды. Қайрақтылықтардың бәрі Жыланды тасыған кездегідей түп-түгел жиналды. Совхоз директоры біраз игі тілектер айтып, көпірге көсе-көлденең керілген қызыл жіпті қиған. Арада екі-үш күн өткенде аудандық газеттің жарты бетін ала «Қамданған қапы қалмайды» деген көлемді мақала жарқ ете қалды. Қайрақтылардың жақсы қадамдарын мақтапты. Тасыған өзен суын шаруашылықтағы егіндіктерге пайдалану жөніндегі жоспарларын өзгелерге үлгі етіпті.

Мұндағылардың да танаулары делдиіп, біраз көтеріліп қалды.

Сол қыс жылдағыша зу етіп өте шықты. Жыланды әне тасиды, міне, тасиды деп жүргенде көктем де сырғып, өтті де кетті. «Апырай, қас қылғандай мұны көрдің бе?!» — деп қайрақтылықтар әлденеге бастарын шайқасып қалды. Бәрі келер көктемді күтті.

Келер көктем де тып-тыныш өте шықты.

Одан кейінгі көктемде де Жыланды тасымай-ақ қойды.

Бұл оқиға ертеректе болған. Көпір салынғалы оншақты жыл өтіп те кетіпті. Бұл күнде Жыланды тіпті жоғалуға айналған. Жаз шыға құрғап кетеді.

Бірақ қайрақтылықтар сол бір көктемді ұмыта қойған жоқ. Олар шілденің шыжыған күнінде жолмен тіп-тіке келе жатады да, тартылып қалған өзен жағасына төне бере ептеп аялдайды. Аялдайды да бұрылып, анадай жердегі көпірге қарайды. Сосын тап бір ақылары кеткен кісіше аяқтарын нығайрлай басып, оның үстінен шіреніп өте шығады.

Соңғы кездері сол көпір шиқылдауды шығарыпты.

«Қайрақты» совхозы келер көктемді асыға күтіп жүр. «Ай-хай, ең құрығанда бір рет тасыр ма еді, шіркін... — дейді жұрт, сонда біз Жыландының үстінен шалқайып өте шықсақ».

Қонысбек БОТБАЕВ,

Отвечаем любознательным

НОВОЕ В БИОГРАФИИ СПАРТАКА

Осенью 2053 года тому назад в древней Италии началось всемирно известное восстание рабов под руководством Спартака.

Бедность материалов, противоречивость и разночтения в античных источниках по истории восстания и в биографии Спартака поставили перед наукой задачу дальнейшего выявления сведений, сопоставления их, уточнения фактов и хронологии, осторожности в выводах. Особо остро стоял вопрос о биграфии Спартака и других вождей движения рабов.

В этом направлении значительная работа проделана одним из первых советских исследователей истории спартаковского восстания А. В. Мишулиным, который в своей монографии «Спартаковское восстание» (1936) привлек, систематизировал, частично впервые перевел на русский язык все сведения из произведений античных авторов, касающиеся восстания рабов и его руководителей. А. В. Мишулин, один из первых в науке, заговорил о необходимости изыскивать и привлекать к исследованию археологические материалы по теме Спартака. В 1927 году он горячо откликнулся на находку в Помпеях директором Неаполитанского музея Майори фрагмента стенной живописи с изображением двух сражающихся всадников и надписей над ними — «Спартак» и «Феликс из Помпей». Эта уникальная, по своему научному интересу, находка вызвала много противоречивых суждений в науке об античности. А. В. Мишулин, всесторонне проанализировав изображение всадников и надписи на фреске, пришел к выводу о достоверности ее сюжета из жизни и деятельности Спартака. Он не сомневался в том, что на рисунке изображен момент гибели Спартака от руки помпеянца Феликса во время последнего сражения в Апулии. Имя античного художника и время написания картины установить не удалось. С мнением А. В. Мишулина о достоверности изображенного факта не все ученые согласились.

В советской и зарубежной печати после работы А. В. Мишулина появился ряд исследований и публикаций по отдельным вопросам из истории восстания Спартака, наиболее значительные из которых написаны С. И. Ковалевым, С. И. Протасовой, В. С. Сергеевым, О. О. Крюгером, А. А. Мотус, А. Б. Ратнер, А. Ф. Миловидовым, П. Ф. Преображенским, В. Горсковым, Г. Малиничевым, польским историком Р. Камеником, прогрессивным французским ученым Ж. П. Бриссоном. Эти работы расширяли горизонт наших знаний о восстании рабов, уточнили ряд спорных моментов, однако биография Спартака и его товарищей по оружию по-прежнему оставалась предметом догадок и фантазии.

Новое в науке о биографии Спартака принесли археологические раскопки на территории древней Фракии, родине Спартака (территория Народной республики Болгарии), в сочетании с материалами исследований известного специалиста по античной палеографии К. Циглера (ФРГ).

Вот уже несколько лет раскопки ведутся на юге Болгарии, по берегам реки Струми, в области ее среднего течения, на месте старинного поселения Сапдански. В раскопках принимают участие профессор Софийского университета, специалист по античной археологии Велизар Велков, преподаватель Г. Тончева. К работе болгарских археологов подключилась советский исследователь истории древней Фракии Т. Д. Златковская.

Не имея возможности изложить всю историю раскопок и дать описание всех найденных материалов, следует сказать, что находки болгарских археологов приводят ученых к заключению о том, что именно здесь, в этой местности, мог родиться и проживать в юности Спартак, что именно здесь в пору его молодости происходили ожесточенные бои с римскими легионерами и что именно здесь выковывался смелый, твердый, воинственный и свободолюбивый характер легендарного раба-гладиатора.

Таким образом, в свете данных археологии и палеографии, выдающийся полководец рабов предстает пред историей не как «выученик римлян» (по мнению ряда буржуазных ученых), а как талантливый воин-копьеносец из южнофракийского племени медов, с детства познавший на своей родине опыт владения оружием и искусством руководства ратными делами.

Теперь, наконец, в результате усилий многих ученых мира появилась возможность составить представление о том, в каких исторических условиях мог родиться, жить и воевать человек, имя которого стало на многие века знаменем борьбы за самое дорогое для угнетенных всех времен и поколений — за дело Свободы. Нет сомнения в том, что дальнейшие научные изыскания заполняют новые страницы в биографии Спартака и его товарищей по грандиозной освободительной борьбе в древности.

В сентябре 1977 г. на родной для Спартака болгарской земле состоялся международный симпозиум, посвященный 2050-летию со времени восстания рабов. Ученые многих стран мира, вложившие немало труда в изучение истории борьбы рабов Италии под руководством Спартака, поделились своими достижениями в этой области. В каком только уголке земного шара не знают имя славного героя античности. Любопытно отметить, сообщает В. Велков. восстание Спартака изучается даже в Японии, столь далеко отстоящей от вопросов классовой борьбы в античном Риме. Один из японских ученых продемонстрировал на симпозиуме самую полную библиографию всех исследований о Спартаке за последние 150 лет, составленную им. Это-ли не пример признания всемирно-исторических заслуг Спартака в веках перед человечеством? В то же время нельзя пройти мимо фактов в отношении памяти о Спартаке, носящих иной характер. В американской кинокартине **«Спартак»**, броской и яркой, до сих пор идущей на наших экранах допущена явная историческая погрешность американским кинематографом не в пользу Спартака. По установившейся традиции в соответствии со свидетельствами источников Спартак, со всеми соратниками, отчаянно сражаясь до последней возможности, пал на поле боя смертью храбрых. Такая смерть Спартака, талантливо описанная в одноименном романе Р. Джованьоли, наиболее соответствовала характеру вождя рабов, была созвучна смыслу освободительной борьбы, лозунгом которой были пророческие слова «Свобода или Смерть!» Плен Спартака, вышедшего из страшной сечи живым и почти невредимым, воспринимается с недоверием. Последующий жалостный эпизод мучительной смерти Спартака распятием на кресте, безвольно висящее еще живое тело пламенного, беззаветно храброго вождя, считающего плен позором для себя, вызывает справедливую обиду и даже негодование. «Американцы повесили живого Спартака!», — «На Спартаке можно сделать бизнес!» — говорили по этому поводу горячие головы из числа студентов и старшеклассников. На это спокойный резонер может сказать: кинофильм, ведь, как любое другое произведение искусств не является копией истории. Сценарист и постановщик фильма вольны отбирать и интерпретировать факты, события и лица, взятого ими сюжета субъективно, со своих точек зрения. На это, не менее спокойный, но более объективно настроенный наблюдатель, может ответить: в истории есть такие темы, которые в воспроизведении их в искусстве, в экранизации, требуют особой ответственности, осторожности и объективности. Зритель такого фильма, особенно советский зритель, будет ревниво следить за соблюдением исторической правды, которую он со школьной скамьи сберег в душе. Он не простит экрану ни малейшей фальши, ни малейшей лжи. Даже небольшое нарушение исторической истины может вызвать неудовлетворенность, снизить общую оценку любой, даже талантливой кинокартины, каковой является данный фильм. К таким именно темам относится тема Спартака. Поэтому именно каждое новое слово в биографии Спартака воспринимается с живейшим интересом.

К. КОРЖЕВА,
доцент КазГУ.

Б. К. МАНАСБАЕВ

Большой педагог, ученый, кандидат филологических наук, доцент кафедры казахского языка филологического факультета КазГУ имени С. М. Кирова, член КПСС с 1956 года Бари Кожахметович Манасбаев ушел из жизни.

Б. К. Манасбаев родился в 1923 году в селе Жанааул Шарбактинского района Павлодарской области. Рано лишившись родителей, он воспитывался в детском доме, школе-интернате.

В 1945 году поступил на филологический факультет КазГУ. После окончания оставлен на педагогической работе. В стенах университета он прошел путь от студента до доцента.

Он является одним из авторов учебника «Стилистика казахского языка». Его перу принадлежит монография «Язык и стиль произведений С. Муканова», хрестоматия «В. И. Ленин о языке и его общественном значении» и многочисленные научно-методические статьи. Он принимал активное участие в общественной жизни университета: был председателем месткома, секретарем партийной организации факультета.

Светлая память о Бари Кожахметовиче, как о сердечном человеке, принципиальном коммунисте, педагоге и наставнике молодежи сохранится в наших сердцах.

Казахский государственный университет,
Коллектив филологического факультета.

УГ 04489 Зак. 521 Адрес редакции: Алма-Ата, Кирова, 136, ком. 111, тел. 69-66-87. Газета отпечатана в типоофсетной лаб. КазГУ. Редактор А. И. ИДРИСОВ.